

Anna Kencel

**Glosa krytyczna do wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku
z 22.6.2015 r. (sygn. akt II AKa 70/15)**

Streszczenie

Artykuł stanowi analizę rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 22.6.2015 r. (sygn. akt II AKa 70/15) oraz jego uzasadnienia w przedmiocie ustalania zamiaru sprawcy zbrodni zabójstwa, a także odpowiedniej kwalifikacji prawnej czynu zabronionego. Autorka krytykuje stanowisko sądu, który pomimo licznych wątpliwości rozstrzygnął na niekorzyść sprawcy dopuszczającego się, w jego ocenie, zbrodni zabójstwa, podczas gdy analiza stanu faktycznego wskazywała na realizację znamion przestępstwa stypizowanego w art. 156 § 3 Kodeksu karnego. Krytyce zostało poddane także dokonanie rozstrzygnięcia wyłącznie w oparciu o okoliczności przedmiotowe zdarzenia, jak również uzasadnianie strony woluntatywnej istnieniem strony intelektualnej. Jednocześnie autorka akcentuje podobieństwo zachodzące pomiędzy stroną intelektualną zamiaru ewentualnego oraz stroną intelektualną świadomej nieumyślności.

1. Wprowadzenie

Przyczynę podjęcia rozważań mieszczących się w ramach niniejszej glosy stanowi rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 22.6.2015 r. (sygn. akt II AKa 70/15) oraz jego uzasadnienie¹. W niniejszym orzeczeniu sąd uchylił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z 12.1.2015 r. (sygn. akt III K 23/14) w części dotyczącej ustalenia zamiaru, w jakim działała oskarżona, wyczerpując znamiona czynu zabronionego stypizowanego w art. 148 § 1 k.k.². W pozostałej części utrzymał zaskarżony wyrok w mocy. Za podstawę poniższych rozważań posłużyła błędna kwalifikacja prawna dokonana przez sąd pierwszej instancji, której to sąd drugiej instancji nie zakwestionował, lecz przyjął jedynie, że oskarżona pozbawiła pokrzywdzonego życia w trybie art. 148 § 1 k.k. z zamiarem ewentualnym, nie zaś z zamiarem bezpośrednim. Analiza ustaleń faktycznych nie pozwala jednak na stwierdzenie, że oskarżona dopuściła się przestępstwa zabójstwa w zamiarze

¹ Wyrok SA w Białymstoku z 22.6.2015 r., II AKa 70/15, LEX nr 1793786.

² Ustawa z 6.6.1997 r. - Kodeks karny, Dz.U. z 2019 r., poz. 1950, dalej jako k.k.

bezpośrednim czy też ewentualnym. *Ceteris paribus* ocena wszystkich ustaleń faktycznych umożliwiła przyjęcie kwalifikacji czynu zabronionego opisanego w art. 156 § 3 k.k., tj. spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu ze skutkiem śmiertelnym. Sąd drugiej instancji za podstawę rozstrzygnięcia w zakresie ustalenia zamiaru przyjął, jakoby zadanie ciosu z dużą siłą, ostrym i dużych rozmiarów nożem, w miejsce, gdzie zlokalizowane są ważne dla życia ludzkiego organy (w tym przypadku serce) jednoznacznie wskazywało na to, że sprawca zadając cios musiał co najmniej przewidywać możliwość spowodowania śmierci oraz z całą świadomością się na to godzić. Uzasadnienie przyjęcia przez sąd drugiej instancji, że oskarżona działała z zamiarem ewentualnym zabójstwa pokrzywdzonego w trybie art. 148 § 1 k.k. zostało przy tym dokonane w sposób znacznie uproszczony. Nie sposób zatem zgodzić się zarówno z tak wydanym rozstrzygnięciem, jak i jego uzasadnieniem. Problemem, któremu autorka poświęci szczególną uwagę, będzie różnica pomiędzy motywacją sprawcy dokonującego zabójstwa a motywacją sprawcy powodującego ciężki uszczerbek na zdrowiu ze skutkiem śmiertelnym.

2. Stan faktyczny

Głosowane orzeczenie zapadło w sprawie W.K., która wyrokiem Sądu Okręgowego w Białymstoku z 12.1.2015 r. (III K 23/14) została uznana za winną popełnienia czynu polegającego na tym, że „w nocy z 27 na 28 sierpnia 2013 r. w B. w mieszkaniu przy ulicy (...), działając w zamiarze bezpośrednim pozbawienia życia A.W. uderzyła go z dużą siłą nożem o podłużnym szpiczasto zakończonym ostrzu w klatkę piersiową (...), co spowodowało następowy masywny krwotok wewnętrzny skutkujący wstrząsem krwotocznym, a w jego wyniku zgon pokrzywdzonego, tj. o czyn z art. 148 § 1 k.k.”. W tym miejscu należy wskazać na zachowanie oskarżonej po zadaniu ciosu polegające na zawiadomieniu organów ścigania oraz pogotowia zakwalifikowane zostało przez sąd pierwszej instancji jako przejaw czynnego żalu. Na podstawie art. 148 § 1 k.k. sąd skazał oskarżoną, zaś na podstawie art. 148 § 1 k.k. w zw. z art. 15 § 2 k.k. w zw. z art. 60 § 1 i § 6 pkt 2 k.k. wymierzył jej karę 4 lat pozbawienia wolności. Od wyroku Sądu Okręgowego apelację wniósł obrońca oskarżonej podnosząc zarzuty naruszenia przepisów oraz zasad postępowania, a także dopuszczenia się przez sąd błędów w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał istotny wpływ na jego treść. W ocenie skarżącej błąd polegał na uznaniu, że „oskarżona W.K. działała z zamiarem pozbawienia życia A.W., podczas gdy z materiału dowodowego zgromadzonego przez sąd pierwszej instancji wynika (...), że krytycznej nocy oskarżona broniąc się przed

agresywnym zachowaniem się A.W. mogła jedynie godzić się z ewentualnością spowodowania u niego skutków z art. 156 § 1 pkt 2 k.k., w następstwie których nastąpiła jego śmierć”. W związku z tym obrońca wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez uznanie, że oskarżona godząc się na spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu u pokrzywdzonego spowodowała u niego obrażenia, które z kolei doprowadziły do jego zgonu, co wyczerpało znamiona przestępstwa określonego w art. 156 § 3 k.k. oraz wymierzenie oskarżonej kary w dolnych granicach ustawowego zagrożenia z nadzwyczajnym jej złagodzeniem z uwagi na czynny żal. Z ostrożności procesowej obrońca wniósł ewentualnie o zmianę orzeczenia poprzez uznanie, że oskarżona działała pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami, a zatem wyczerpała znamiona uprzywilejowanego typu zabójstwa z art. 148 § 4 k.k. i w związku z tym o wymierzenie jej kary w dolnych granicach ustawowego zagrożenia z nadzwyczajnym złagodzeniem. Ostatecznie obrońca oskarżonej wniosła o ewentualne uchylene zaskarżonego orzeczenia oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji. Na skutek wniesionej apelacji Sąd Apelacyjny w Białymstoku zmienił zaskarżony wyrok, jednak z przyczyn innych niż wskazane w skardze przyjmując, że oskarżona W.K. działała z zamiarem ewentualnym pozbawienia życia. W pozostałym zakresie wyrok sądu pierwszej instancji został utrzymany w mocy.

3. Zamiar w procesie karnym

3.1. Problematyka ustalenia zamiaru w procesie karnym

Dokonanie właściwej kwalifikacji prawnej zbrodni zabójstwa stanowi zadanie niezwykle trudne nawet dla osób doświadczonych życiowo i zawodowo. Jak wskazuje W. Wróbel „ustalenie zamiaru w wypadku czynów charakteryzujących się umyślnością oraz ustalenie braku zamiaru w wypadku czynów zabronionych charakteryzujących się nieumyślnością jest sprawą ustalenia faktów dotyczących charakterystyki czynu”³. Oczywiście jest, że nie ma dwóch tożsamyh spraw. Nie istnieje także jeden algorytm, wzór, który po podstawieniu wszystkich ustaleń faktycznych prowadziłyby w każdym przypadku do jednoznacznego rozstrzygnięcia. Niejednokrotnie kompleksowa analiza materiału dowodowego nastrocza szeregu trudności z oceną danego przypadku. Najbardziej

³ W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, wyd. 2, Kraków 2013, s. 208.

problematyczne w całym procesie ustalania odpowiedzialności karnej wydaje się właśnie ustalenie zamiaru sprawcy, tego co przewidywał i co chciał osiągnąć, jaka motywacja towarzyszyła jego działaniu, czy rzeczywiście świadomie i w klasycznej postaci chciał bądź też godził się na pozbawienie pokrzywdzonego życia, czy zamiarem obejmował jedynie wyrządzenie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu pokrzywdzonego, które niefortunnie doprowadziło do nieobjętego zamiarem śmiertelnego skutku.

3.2. Przypisanie skutku a zamiar sprawcy

Do sytuacji opisanej w stanie faktycznym glosowanego wyroku doszło pomiędzy konkubentami w środku nocy, w trakcie awantury, w braku obecności świadków. Z uwagi na to, jedyne dowody w sprawie stanowiły wyjaśnienia oskarżonej oraz treść rozmów telefonicznych z policją i pogotowiem oraz opinie biegłych. Szczególną uwagę sąd zwrócił na treść rozmowy telefonicznej oskarżonej z funkcjonariuszem policji. W części uzasadnienia odwołującej się do zamiaru, z jakim działała oskarżona sąd wskazuje także na istnienie związku pomiędzy zachowaniem oskarżonej a skutkiem w postaci śmierci pokrzywdzonego. Stanowisko sądu budzi tym większe wątpliwości, jeżeli wziąć pod uwagę, że do zgonu pokrzywdzonego doszło już w szpitalu, w którym znalazł się w stanie przytomności, przy parametrach życiowych ocenianych przez biegłych jako „w normie”, sam pokrzywdzony natomiast nie wyraził zgody na leczenie. Ze względu na brak szczegółowych danych, ocena przypisania oskarżonej śmiertelnego skutku nie będzie jednak przedmiotem poniższych rozważań. Zakładając, że takie przypisanie w tym konkretnym przypadku było możliwe, w żaden sposób nie powinno jednakowoż rzutować ani tym bardziej warunkować istnienia zamiaru z uwagi na brak powiązania pomiędzy przyczynowością, a istnieniem bądź nieistnieniem zamiaru⁴. Nie można przyjąć na tej podstawie, że skoro przyczynę śmierci A.W. stanowiło zadanie ciosu przez W.K. to znaczy, że oskarżona musiała się na tę śmierć godzić.

O zamiarze oskarżonej nie przesądza także treść rozmowy z funkcjonariuszem, bowiem samo stwierdzenie przez nią już po zadaniu ciosu, że „zabiła chłopca” i „wbiła mu nóż” nie świadczy o tym, że swoim zamiarem, a ściślej wola, obejmowała śmiertelny skutek. Paradoksalnie, w swoim uzasadnieniu sąd przyznaje, iż: „oczywistym jest, że o zamiarze sprawcy należy wnioskować nie tylko na podstawie przesłanek przedmiotowych ale też i podmiotowych. (...) Nie wystarczy więc ustalenie, że sprawca działał umyślnie, chcąc zadać

⁴ Tak: wyrok SA w Łodzi z 22.3.2002 r., II AKa 35/02, LEX nr 84225.

ciężkie obrażenia ciała lub godząc się z ich zadaniem, lecz konieczne jest ustalenie objęcia zamiarem także skutku w postaci śmierci (...)"⁵. Powyższego założenia sąd jednak nie wziął pod uwagę orzekając w zakresie zamiaru oskarżonej, zakładając bezrefleksyjnie, że oskarżona zamiar zabójstwa zrealizowała w sposób nagły i w istocie bez żadnej uzasadnionej przyczyny, na co na pewno duży wpływ miał fakt, iż znajdowała się pod działaniem alkoholu. W tym miejscu należy zgodzić się z następującą tezą: „zamiaru ewentualnego (zabójstwa) nie można się domyślać, ani domniemywać, lecz musi on wynikać z konkretnych faktów ocenianych w powiązaniu z całokształtem okoliczności danej sprawy oraz z właściwościami osobistymi sprawcy i jego stosunkiem do pokrzywdzonego. Sam fakt przyznania się oskarżonego do stawianego mu zarzutu i rodzaj użytego narzędzia (nóż), nie są wystarczające do przyjęcia zabójstwa z zamiarem ewentualnym”⁵.

3.3. Wpływ okoliczności przedmiotowych na zamiar sprawcy

Stanowisko sądu w przedmiocie zamiaru można sprowadzić do następującej, niezwykle uproszczonej konkluzji zawartej w uzasadnieniu: „faktem jest, że oskarżona W.K. zadała pokrzywdzonemu jeden cios nożem w klatkę piersiową po stronie lewej z dużą siłą powodując ranę kłutą o długości kanału 18 cm z uszkodzeniem prawej komory serca i następowym krwotokiem wewnętrznym, co spowodowało jego zgon. Cios ten był więc zlokalizowany w miejsce gdzie znajdują się ważne dla życia ludzkiego organy (serce), zadany został ostrym i dużych rozmiarów nożem, z dużą siłą. Okoliczności te wskazują zdaniem sądu w sposób jednoznaczny, iż oskarżona zadając ten cios, musiała co najmniej przewidywać możliwość spowodowania śmierci pokrzywdzonego, na który to skutek z całą świadomością się godziła”. Powyższe świadczy o tym, że w omawianym przypadku sędziowie orzekający mieli świadomość, że wskazane okoliczności powinny stanowić jedynie wskazówkę na drodze ustalania zamiaru. a mimo to, to właśnie na nich oparli rozstrzygnięcie w tym zakresie. Skład orzekający wskazał, że należy mieć na uwadze także fakt, że do zadania ciosu doszło w trakcie przepychania z pokrzywdzonym. Swoje rozważania sąd skonkludował w następujący sposób: „wszystkie te okoliczności – podmiotowe i przedmiotowe – wskazują zdaniem Sądu Apelacyjnego, iż skutek w postaci śmierci pokrzywdzonego był uświadomiony przez oskarżoną jako możliwy i na jego nastąpienie oskarżona się zgodziła, a więc dopuściła się przedmiotowego czynu w sposób umyślny z zamiarem ewentualnym (a nie bezpośrednim).

⁵ Ibidem.

Ustalając zatem, że oskarżona działała z zamiarem ewentualnym pozbawienia życia A.W. zaskarżone orzeczenie należało w tej części zmodyfikować”. Powyższe wskazuje na to, że stanowisko sądu w tym zakresie jest wysoce niespójne.

3.4. Istota i rodzaje zamiaru

Rozważania dotyczące istnienia bądź nieistnienia zamiaru w konkretnym przypadku należy rozpocząć od analizy samego pojęcia zamiaru oraz jego rodzajów. Najkrócej rzecz ujmując, zamiar popełnienia czynu zabronionego możemy sprowadzić do umyślności. Zgodnie zaś z art. 9 § 1 k.k.: „czyn zabroniony popełniony jest umyślnie, jeżeli sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi”. W polskim ustawodawstwie karnym wskazuje się na jego dwie główne postaci: zamiar bezpośredni (*dolus directus*) oraz zamiar ewentualny (*dolus eventualis*).

Zamiar bezpośredni polega na tym, że sprawca chce popełnić określony czyn zabroniony i popełnia go. W polskiej doktrynie prawa karnego wyróżnia się wiele koncepcji zamiaru ewentualnego. W orzecznictwie polskich sądów dużym uznaniem cieszy się koncepcja tzw. obojętności woli autorstwa W. Woltera, według której godzenie się polega na tym, że sprawca ani chce, aby czyn zabroniony nastąpił, ani chce, aby czyn zabroniony nie nastąpił. Zamiar ewentualny różni się zatem od zamiaru bezpośredniego brakiem możliwości jednoznacznego wykazania, że sprawca chciał popełnić dany czyn zabroniony. Tego pierwszego nie można przyjąć, jeżeli sprawca przejawia swoim zachowaniem chęć, aby czyn zabroniony nie nastąpił, bowiem zmanifestowanie przez sprawcę chęci, aby czyn zabroniony nie nastąpił przez podjęcie działań w kierunku zmniejszenia prawdopodobieństwa jego wystąpienia, wyklucza możliwość przypisania sprawcy zamiaru wynikowego i tym samym uznania umyślności jako znamienia popełnionego czynu zabronionego⁶.

Ustalenie istoty zamiaru wymaga pochylenia się nad dwoma jego aspektami: aspektem intelektualnym, sprowadzającym się do świadomości konieczności bądź możliwości realizacji znamion typu czynu zabronionego oraz aspektem woluntatywnym, określającym stosunek sprawcy do czynu.

Na potrzeby niniejszego opracowania autorka większą uwagę poświęci zamiarowi wynikowemu. Przyjęcie, że sprawca działał z zamiarem ewentualnym wymaga jednoznacznego stwierdzenia, że posiadał on zarówno świadomość możliwości popełnienia czynu

⁶ W. Wróbel, A. Zoll, op. cit., s. 215.

zabronionego, jak i godził się na jego popełnienie, bowiem nie można czegoś chcieć bez wcześniejszego uświadomienia sobie przedmiotu chęci. Świadomość jest więc koniecznym poprzednikiem wystąpienia zamiaru w postaci chęci⁷. Konieczne jest przy tym, aby sprawca uświadamiał sobie, jak i godził się na realizację wszystkich znamion przedmiotowych, w tym skutku, jeżeli popełniane przez niego przestępstwo jest przestępstwem materialnym. Brak świadomości któregokolwiek ze znamion czynu zabronionego wyłącza możliwość przypisania zamiaru, a tym samym – jego realizacji. Dla przyjęcia świadomości odnoszącej się do znamienia skutku przy przestępstwach materialnych nie jest wymagane uświadomienie sobie dokładnego przebiegu związku przyczynowego między czynem a skutkiem. Do potwierdzenia, że sprawca przestępstwa z art. 148 § 1 k.k. działał z zamiarem pozbawienia życia ofiary wystarczające jest, aby sprawca uświadamiał sobie, że jego zachowanie prowadzi do śmierci drugiej osoby i co najmniej godził się na wystąpienie tego skutku. Należy jednak mieć na uwadze, że świadomość możliwości realizacji znamion przedmiotowych może zaktualizować się także w przypadku świadomej nieumyślności, zatem w takim przypadku rodzaj zamiaru, a nawet sam zamiar nie jest jeszcze przesądzony i należy go samodzielnie ustalić. Należy także podkreślić, że w przeciwieństwie do świadomości, którą musi być objęte odrębnie każde ze znamion przedmiotowych, chęcią musi być objęta całość stanu rzeczy określonego znamionami przedmiotowymi, a nie każde znamiona z osobna⁸. Jeżeli zatem przedmiotem oceny przez skład sędziowski jest pozbawienie życia z zamiarem ewentualnym w trybie art. 148 § 1 k.k., niezbędne jest ustalenie, czy sprawca uświadamiał sobie, że jego zachowanie może prowadzić do śmierci drugiego człowieka i na to się godził, jednocześnie nie robiąc nic, aby do skutku śmiertelnego nie doszło.

3.5. Rola okoliczności przedmiotowych w procesie ustalania zamiaru

Dokonując oceny ustaleń faktycznych sprawy, w której zapadł głosowany wyrok, sąd błędnie oparł kwalifikację czynu W.K. jako zabójstwa w zamiarze ewentualnym skupiając się jedynie na okolicznościach i sposobie działania oskarżonej. Ponadto, sąd tylko zdawkowo odniósł się do stanu świadomości oraz nastawienia psychicznego oskarżonej. Zarówno w polskiej doktrynie prawa karnego, jak i w orzecznictwie polskich sądów opieranie ustaleń w zakresie zamiaru ewentualnego na okolicznościach takich jak siła zadania ciosu, rodzaj użytego narzędzia, skierowanie ciosu na wrażliwe części ciała ofiary jest wprawdzie

⁷ Ibidem, s. 208.

⁸ Ibidem, s. 212.

zjawiskiem dość powszechnym, to jednak bardziej racjonalny z punktu widzenia gwarancyjnej funkcji prawa karnego wydaje się pogląd drugiej linii orzecznictwa, zgodnie z którym powyższe okoliczności nie przesądzają jeszcze o zamiarze zabójstwa⁹. Nie sposób podważyć tezę, zgodnie z którą: „o zamiarze sprawcy świadczy całokształt tak podmiotowych jak i przedmiotowych okoliczności. Dopiero bowiem na podstawie wszystkich okoliczności dotyczących danego wypadku i osoby sprawcy możliwe jest odtworzenie rzeczywistych przeżyć sprawcy i ustalenie do czego zmierzał, czego chciał, względnie – postępując, w określony sposób – co przewidywał i na co się godził. Możliwe jest wprawdzie ustalenie zamiaru sprawcy na podstawie samych tylko przedmiotowych okoliczności, związanych z konkretnym zdarzeniem, w oparciu o sam sposób działania, jednakże pod warunkiem, że działanie to jest tego rodzaju, że podjęcie go przez sprawcę wskazuje jednoznacznie, bez żadnych w tym zakresie wątpliwości, na cel do jakiego on zmierza. Jednoznaczność ta nie może oznaczać niczego innego jak nieodzowność określonego skutku, gdyż wtedy tylko możliwe jest prawidłowe ustalenie, iż sprawca chciał, względnie godził się na taki a nie inny skutek swego działania”¹⁰. Czynniki takie jak przyczyny i tło zajścia, rodzaj użytego narzędzia, umiejscowienie oraz siła zadanych ciosów czy też spowodowanie określonych obrażeń ciała, osobowość sprawcy, jego zachowanie przed popełnieniem czynu i po jego popełnieniu, stosunek do pokrzywdzonego powinny stanowić jedynie pewne wskazówki co do tego, czy sprawca miał zamiar pozbawienia życia drugiej osoby. Podstawą stwierdzenia, że sprawca działał z zamiarem ewentualnym dokonania zabójstwa powinno być przede wszystkim udowodnienie, że miał on świadomość możliwości popełnienia czynu zabronionego i na to się godził, nie robiąc nic, aby zapobiec wystąpieniu skutku śmiertelnego. O ile w opisaney sytuacji można zgodzić się, że pokrzywdzona, zadając cios nożem w miejsce, gdzie zlokalizowane jest serce człowieka, uświadamiała sobie, a przynajmniej powinna uświadamiać sobie, że jej działanie doprowadzi do śmierci pokrzywdzonego, to nie pociąga to za sobą jeszcze wniosku, jakoby godziła się na jego śmierć.

4. Strona podmiotowa przestępstwa określonego w art. 156 § 3 k.k.

⁹ Por. wyrok SA w Lublinie z 29.6.2017 r., II AKa 128/17, LEX nr 2331731; wyrok SA w Krakowie z 16.11.2010 r., II AKa 188/10, KZS 2011/1, poz. 64; wyrok SN z 21.1.1985 r., I KR 320/84, OSNPG 1986/2, poz. 17.

¹⁰ Wyrok SN z 12.5.1976 r., V KR 20/76, LEX nr 21710.

Analizując czyn stypizowany w art. 156 § 3 k.k. należy najpierw podkreślić, że jest to typ spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu kwalifikowany przez następstwo w postaci śmierci pokrzywdzonego. W przypadku tego przestępstwa mamy więc do czynienia z *culpa dolo exorta*. Strona podmiotowa przestępstwa kwalifikowanego przez następstwo charakteryzuje się przewidywaniem możliwości wystąpienia następstwa kwalifikującego i brakiem zamiaru jego wystąpienia albo obiektywną przewidywalnością wystąpienia następstwa w przypadku, gdy sam sprawca go nie przewidywał. Brak aspektu intelektualnego wyklucza istnienie aspektu woluntatywnego. W razie zaktualizowania się świadomej nieumyślności strona intelektualna jest zbieżna z zamiarem popełnienia czynu zabronionego (świadomość możliwości popełnienia takiego czynu). Różnica między świadomą nieumyślnością a zamiarem bezpośrednim lub wynikowym zachodzi więc w stronie woluntatywnej. Z powołanych w niniejszej glosie okoliczności faktycznych wynika, że oskarżona mogła przewidywać bądź przewidywała (co należy zostawić ocenie sądu) wysokie prawdopodobieństwo nastąpienia skutku, ale podjęła działania mające na celu jego zmniejszenie. Należy jednak podkreślić, że działanie podjęte po czynie ma znaczenie dla określenia strony podmiotowej tylko o tyle, o ile wskazuje ono na stan świadomości sprawcy i jego nastawienie psychiczne istniejące w chwili czynu. W ocenie autora, w niniejszej sytuacji same działania, a także sposób ich podjęcia przez oskarżoną wskazują na jej stan świadomości i nastawienie psychiczne istniejące w chwili czynu.

Wyjaśnienia wymaga natomiast co należy rozumieć przez chwilę realizacji czynu. Problemów w tym zakresie nie stwarzają przestępstwa formalne, których dokonanie można utożsamiać z realizacją przez sprawcę wszystkich znamion przedmiotowych. Nieco bardziej problematyczne wydaje się ustalenie chwili realizacji czynu przy przestępstwach materialnych. Nie ulega wątpliwości, że przestępstwo materialne uznaje się za dokonane z chwilą wystąpienia skutku, a zatem moment pomiędzy realizacją przez sprawcę wszystkich znamion mających prowadzić do skutku a chwilą wystąpienia skutku nadal można umiejscowić w granicach „chwili czynu”. Z tego względu nie sposób bezrefleksyjnie zgodzić się z tezą, wedle której „zachowanie się po dokonaniu czynu zabronionego, przed osiągnięciem skutku, może jedynie świadczyć o odstąpieniu od zamiaru i uzasadniać brak karalności za usiłowanie, nie jest natomiast dowodem na brak zamiaru wywołania skutku. O zamiarze lub jego braku powinny świadczyć okoliczności odnoszące się do czasu poprzedzającego czyn zabroniony i występujące w czasie realizacji czynu zabronionego”¹¹.

¹¹ W. Wróbel, A. Zoll, op. cit., s. 216.

5. Wnioski autora i podsumowanie

W ocenie autorki sąd nie dysponował wystarczającymi podstawami, by przypisać oskarżonej zabójstwo A.W. z zamiarem ewentualnym. Uzasadnienie takiego przypisania oparło się bowiem na wnioskowaniu, że skoro oskarżona uświadamiała sobie skutek własnego działania to na ten skutek się godziła, a zatem dopuściła się przestępstwa z art. 148 § 1 k.k. z zamiarem ewentualnym. Nie zostało jednak wykazane na czym miało polegać „godzenie się” oskarżonej na wystąpienie skutku śmiertelnego w ramach przestępstwa zabójstwa. Przypisania zamiaru nie można sprowadzić do tego, że przewidywanie możliwości wystąpienia skutku jest tożsame z chęcią, aby ten skutek wystąpił. Należy w tym miejscu zgodzić się ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, wedle którego „możność i powinność nie mogą być jednak identyfikowane z przewidywaniem a tym bardziej przewidywaniem i godzeniem się”¹².

Także w postanowieniu Sądu Najwyższego z 22.12.2006 r. (sygn. akt: II KK 92/06) skład orzeczniczy wskazał, że „zamiar, choć istnieje tylko w świadomości sprawcy, jest faktem psychologicznym, podlega więc identycznemu dowodzeniu, jak okoliczności ze sfery przedmiotowej, z zastosowaniem odpowiednich zasad dowodzenia bądź wnioskowania. Jeśli sprawca nie wyraził swego zamiaru słowami, wnioskuje się o nim z okoliczności zajścia”¹³. Sąd Apelacyjny w Białymstoku stał przed wyborem dwóch sposobów interpretacji okoliczności zajścia czynu, biorąc pod uwagę rodzaj użytego narzędzia, miejsce skierowania ciosu, właściwości osobiste, ale także zachowanie się oskarżonej po zadaniu ciosu – wezwanie pogotowia oraz policji. Z rozstrzygnięcia wynika jednoznacznie, że przy ocenie zostały uwzględnione jedynie okoliczności przemawiające na niekorzyść oskarżonej.

Na niekorzyść wydanego rozstrzygnięcia świadczy także orzecznictwo sądów apelacyjnych. Aktualność zachowuje teza wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 30.5.1995 r. (sygn. akt: II AKr 153/95): „wniosek dotyczący zamiaru zabójstwa (choćby ewentualnego) nie może opierać się na samym fakcie użycia niebezpiecznego narzędzia oraz sposobu działania polegającego zwłaszcza na godzeniu w ważne dla życia okolice ciała pokrzywdzonego, lecz powinien znaleźć potwierdzenie w całokształcie okoliczności czynu oraz cechach osobowości sprawcy”¹⁴.

¹² Wyrok SA we Wrocławiu z 26.1.2005 r., II AKa 365/04, OSA 2005, z. 10, poz. 70.

¹³ Postanowienie SN z 22.12.2006 r., II KK 92/06, OSNwSK 2006/1/2576.

¹⁴ Wyrok SA w Poznaniu z 30.5.1995 r., II AKr 153/95, LEX nr 34251.

Powyższe rozważania należy skonstatować w następujący sposób: Sąd Apelacyjny w Białymstoku mając możliwość rozstrzygnięcia, że oskarżona W.K. dopuściła się przestępstwa spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu ze skutkiem śmiertelnym, na co wskazywały okoliczności faktyczne oraz zachowanie się oskarżonej po zadaniu pokrzywdzonemu ciosu, zakwalifikował czyn oskarżonej jako zabójstwo, nie posiadając dowodów na wystąpienie u niej zamiaru pozbawienia życia A.W. i dokonując przy tym uzasadnienia budzącego poważne zastrzeżenia. Najlepszą konkluzją zarówno powyższych rozważań, jak i rozwiązania przyjętego przez Sąd Apelacyjny w Białymstoku będzie powołanie w tym miejscu stanowiska Sądu Apelacyjnego w Katowicach wyrażonego w wyroku z 7.7.2005 r. (sygn. akt: II AKa 213/05): „o zamiarze sprawcy świadczy całokształt okoliczności podmiotowych i przedmiotowych związanych z popełnieniem określonego czynu, przy czym o zamiarze tym decyduje nastawienie psychiczne sprawcy w chwili przystępowania do działania przestępczego lub powstałe w czasie dokonywania. Wnioski o nastawieniu psychicznym sprawcy muszą być nie tylko prawidłowymi pod względem logicznym, lecz jedynymi, wyłączającymi w sposób bezwzględny odmienne również logiczne wnioski. Należy więc udowodnić, że oskarżony, chcąc spowodować u pokrzywdzonego uszkodzenie ciała, swą zgodą, stanowiącą realny proces psychiczny, towarzyszący czynowi, obejmował wyjątkowo ciężki możliwy skutek jakim jest śmierć człowieka. Trzeba podkreślić, że zgody tej nie można domniemywać, zaś wszelkie wątpliwości w tym zakresie, zgodnie z art. 5 § 2 k.p.k., rozstrzyga się na korzyść oskarżonego”¹⁵.

¹⁵ Wyrok SA w Katowicach z 7.7.2005 r., II AKa 213/05, LEX nr 167914.

Critical commentary to the judgment of the Court of Appeals in Białystok of 22 June 2015 (reference number II AKa 70/15)

Summary

The article is an analysis of the judgment of the Court of Appeals in Białystok of 22 June 2015 (reference number II AKa 70/15) and its justification in determining the intent of the murderer and the appropriate legal qualification of the criminal offence. The author criticises the ruling of the Court, whom despite numerous doubts, adjudicate to the detriment of the perpetrator, who in court's opinion committed murder, while the analysis of the facts pointed that he has fulfilled attributes of the criminal offence as defined in art. 156 § 3 of the Criminal Code. The subject of criticism are also the facts, that the judgment was issued solely on the basis of the circumstances of the event, as well as justification of the volitional side with the existence of an intellectual side. At the same time, the author emphasises the similarity between the intellectual side of *dolus eventualis* and the intellectual side of carelessness.

Anna Kencel

Studentka IV roku prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Główne zainteresowania naukowe to prawo karne, z wyszczególnieniem kwestii obiektywnego przypisania skutku oraz ustalania zamiaru, a także prawo handlowe. W praktyce zajmuje się prawem pracy oraz stosunkami zobowiązaniami.